

Samen leren en werken in de ZorgVilla

De ZorgVilla is een kleinschalige woon- en zorgorganisatie in Veenoord (Drenthe). (Beleids)medewerkers, mbo- en hbo-studenten én docenten van verschillende opleidingen van het Alfa-college en de Stenden Hogeschool werken samen om de kwaliteit van leven van de bewoners te optimaliseren. De mbo-studenten werken en leren er in een leerwerkplaats. Hbo-studenten worden ingezet voor het uitvoeren van onderzoeksopdrachten ten behoeve van de ZorgVilla. In deze *good practice* beschrijven we op welke manier we het onderwijs vormgeven en wat we daarvan geleerd hebben.

Door drs. Annelies Bannink, drs. Marjolanda Hendriksen en Judith Veldman, MA.

De ZorgVilla

In de ZorgVilla wonen 15 mensen met psychogeriatrische, psychiatrische en/of somatische problemen. Vijf medewerkers en een 15-tal mbo-studenten van het Alfa-college bieden thuiszorg en dagactiviteiten aan de bewoners, passend bij hun persoonlijke wensen en mogelijkheden. Een aantal voorzieningen, zoals een kapsalon, een kleine filmzaal en een zwembad, is gepland. De mbo-studenten werken en leren samen in een zogenaamde "leerwerkplaats" en worden begeleid door twee werkbegeleidsters van de instelling. Daarnaast wil de instelling een steunpunt zijn voor bewoners in de buurt door het aanbieden van dagactiviteiten en genoemde voorzieningen.

Het concept van de leerwerkplaats is niet nieuw. Wij wilden onze leerwerkplaats echter een nieuwe vorm geven en hanteren daarvoor onderstaande uitgangspunten.

Uitgangspunten

Bij de start van de leerwerkplaats formuleerden de (beleids)medewerkers van de ZorgVilla en docenten de volgende uitgangspunten:

1. Voor het integraal bieden van wonen, zorg en welzijn aan cliënten zijn toekomstige werknemers nodig die thuis zijn in verschillende vakdisciplines. Daarom is het belangrijk dat studenten multidisciplinair leren werken.
2. Om het leren van studenten, maar ook

van medewerkers te optimaliseren, is het wenselijk om het onderwijs zo dicht mogelijk bij de dagelijkse praktijk en samen met de medewerkers te organiseren.

3. Kennisdeling tussen medewerkers van de ZorgVilla en docenten van de opleiding is gebaat bij persoonlijke en regelmatige contacten.
4. Voor een nieuw en duurzaam beleid van de Zorgvilla is een goede onderbouwing nodig. Dat vraagt om onderzoek.

In de volgende paragraaf laten we zien op welke manier deze uitgangspunten vorm hebben gekregen binnen de ZorgVilla.

Multidisciplinair en multi-level leren en werken

Aan de leerwerkplaats van de ZorgVilla nemen mbo-studenten (BOL en BBL) deel van verschillende typen opleidingen (de zogenaamde "multidisciplinaire" samenstelling van de studentengroep), uit verschillende opleidingsniveaus (de *multi-level* samenstelling) en zelfs uit verschillende opleidingsjaren. Zo leren en werken er studenten van de opleidingen Helpende Zorg en Welzijn (niveau 2), Verzorgende IG, Sociaal agogisch werk en Sport en Bewegen van het Alfa-college (niveau 3). BBL-studenten werken er gedurende hun hele opleiding en BOL-

'Doordat de lessen in de ZorgVilla gegeven worden en aansluiten bij vragen uit je eigen praktijk, voel je je als student meer verantwoordelijk voor je opleiding. Je moet vaker zelf initiatief nemen en eerst zelf een oplossing zoeken.'
(student VZ-IG)

studenten lopen ofwel een jaarstage of een reguliere stage van drie tot zes maanden. De studenten zijn afkomstig van verschillende locaties van het Alfa-college, waardoor de duur van de stage, maar ook de organisatie van het onderwijs wat kunnen variëren. Om toch gezamenlijk stage te kunnen lopen en de lessen te kunnen volgen, hebben docenten van de verschillende locaties, in onderling overleg en in overleg met de werkbegeleidsters van de instelling, het onderwijs enigszins aangepast. Hbo-studenten van de Stenden Hogeschool zijn op dit moment niet direct betrokken bij de leerwerkplaats, wél leveren zij een bijdrage aan de ontwikkeling van de ZorgVilla door het doen van onderzoek. In één geval was daarbij ook een aantal mbo-studenten betrokken; zij werden begeleid door de hbo-studenten.

De samenstelling van de totale groep studenten kan per jaar wisselen, afhankelijk van het aantal en type studenten dat kiest voor een stage in de ZorgVilla.

Alle studenten leveren, boventallig, een bijdrage aan zorg- en welzijnsactiviteiten voor bewoners. Dat gebeurt in vaste teams en op vaste dagdelen. Zij voeren allen voor een deel dezelfde taken uit, zoals begeleiden bij eten en drinken, zorgen voor een goede sfeer in de gezamenlijke ruimte, organiseren van groepsactiviteiten, ondersteunen van individuele bewoners bij het maken van een wandeling, het doen van boodschappen etc. Dit is afhankelijk van het niveau van de opleiding en de fase waarin de student zich bevindt in de stage/beroepspraktijkvorming.

Daarnaast hebben de studenten specifieke werkzaamheden die deel uitmaken van hun opleiding. Zo worden de studenten van de opleiding Sociaal agogisch werk meer ingezet bij de planning en begeleiding van groepsactiviteiten. Studenten Verzorgende IG voeren bijvoorbeeld specifiek verzorgende handelingen uit.

'Om stagiaires breed in te kunnen zetten, moet de opleiding aangepast worden: een bredere basis, met een specialisatie erachteraan. Zo moeten SAW-studenten meer thuis raken in zorgtaken, VZ-IG-studenten meer bekwaam worden in (activiteiten)begeleiding van bewoners. Studenten SB hebben meer vaardigheden nodig om te kunnen communiceren met doelgroepen met een beperking.'
(coördinator Zorgvilla)

Het onderwijs is aangepast aan de verschillende typen studenten in de leerwerkplaats: BBL-studenten, uit de verschillende studierichtingen, krijgen gezamenlijke lessen in de ZorgVilla. BOL-studenten hebben in principe les op school, maar sluiten meestal ook nog aan bij de lessen in de ZorgVilla. Twee docenten van het Alfa-college, uit de opleiding Verzorgende-IG en de opleiding Sociaal Agogisch werk, verzorgen om beurten de lessen voor alle studenten samen, gedurende het hele schooljaar. In de ene week bijvoorbeeld geeft de docent van de opleiding Verzorgende-IG een inhoudelijke les over een zorgthema (bijvoorbeeld kwaliteits-

zorg, gedragsproblemen of EHBO); in de andere week verzorgt de docent Sociaal agogisch werk een les rond voorbereiding en planning van een activiteit. Daarbij houdt elke docent, als verantwoordelijke binnen een opleiding, in het oog welke totale lesinhoud nodig is voor kwalificering. Onderwerpen die specifiek zijn voor bijvoorbeeld studenten Sociaal agogisch werk worden in een apart lesmoment binnen de ZorgVilla behandeld.

Studenten worden bij hun dagelijkse werkzaamheden begeleid door twee werkbegeleiders. De begeleiding van een individuele student gebeurt in een apart begeleidingsgesprek. Alle begeleidingsgesprekken vinden plaats aansluitend aan de lessen vanuit de opleiding.

Onderwijs in de praktijk

Organisatie lesmiddagen

De lessen aan studenten worden wekelijks, op de dinsdagmiddag, gegeven in de speciale onderwijsruimte van de ZorgVilla. Op die middag plannen de docenten en de werkbegeleiders ook de individuele begeleidingsmomenten met studenten. De BBL-studenten dienen altijd aanwezig te zijn, of ze dienst hebben of niet. De BOL-studenten mogen zelf kiezen of ze aanwezig zijn, zij volgen hun onderwijs op school. Behalve dat de werkbegeleiders de stagebegeleiding verzorgen, nemen ze ook regelmatig deel aan de lessen.

De lessen hebben een vast schema, zodat studenten een goed overzicht houden over de structuur van de wekelijkse werkzaamheden en over de leerstof. Een reguliere lesmiddag (genotuleerd door een student) verloopt op de volgende manier:

30 minuten:

Onderlinge uitwisseling van hoe de week in de leerwerkplaats is verlopen, vooral wat betreft de leerpunten (alle opdrachten gemaakt, voorgenomen manier van werken gelukt?).

Maken van afspraken (op schrift) voor de volgende week.

90 minuten:

Inhoudelijke les, verzorgd door een docent of een presentatie door student(en). Afspreken welke onderwerpen voor de volgende week worden voorbereid, door

de docent en door studenten.

30 minuten:

Evaluatie van de afgelopen week, samen met de werkbegeleiders (roostering, taakverdeling, inspringen bij onvoorziene gebeurtenissen).

Maken van afspraken (op schrift) voor de volgende week

30-60 minuten:

Individuele begeleiding door de docent gericht op de stage of op het bespreken van verslagen of opdrachten, individuele stagebegeleiding door werkbegeleider of door hen samen.

Lesaanpak

De docent organiseert zijn/haar lessen zo veel mogelijk aan de hand van de thema's die zich in de leerpraktijk voordoen. Vaak hebben studenten ook een specifieke vraag over een bepaald thema (bijvoorbeeld omgaan met een dementerende oudere of psychiatrische ziektebeelden). Ook worden thema's die niet zo vaak voorkomen in de lessen verwerkt, zodat de student voldoet aan de opleidingseisen.

De docent hanteert in de lessen steeds een vorm van *blended learning*. Hij/zij inventariseert de ervaringen of problemen uit de dagelijkse praktijk van de studenten en stimuleert de studenten tot verdieping, door hen aan te moedigen elkaar te bevragen en na te denken over de problematiek die speelt. De studenten zoeken, vanuit de verschillende disciplines, gezamenlijk (met hulp van een docent) naar oorzaken en eventuele oplossingen van een kwestie (ervaringsleren). Soms is een gezamenlijke oefening uitvoerbaar. In andere gevallen formuleert de docent, samen met een of twee studenten een opdracht voor de hele groep. Deze kan gaan over het uitzoeken van een probleem middels een verslag (onderzoekend leren) en/of het geven van een presentatie over een thema. Studenten moeten hierbij gebruikmaken van de informatie uit de reader die hoort bij de BBL-route van de opleiding. In de meeste gevallen bereidt de docent zelf een les voor over het onderwerp, toegespitst op de problematiek en werkwijze in de ZorgVilla. Daarbij gebruikt hij/zij een mix van *e-learning*, frontaal onderwijs, opdrachten en presentaties. De docent maakt steeds een koppeling met de theorie. Ook hier doet hij/zij regelmatig een beroep op de ervaringen en kennis van studenten zelf.

'De werkbegeleiders voelen zich opleiders; dat komt door de nauwe samenwerking met docenten en beleidsmedewerkers van het Lectoraat. Door de goede afstemming kan aan studenten onderwijs op maat aangeboden worden.' (coördinator Zorgvilla)

Leren van studenten en medewerkers samen

Studenten en medewerkers hebben regelmatig samen les; daarbij komt een thema vaak voort uit het lesonderdeel waarbij de week geëvalueerd wordt. Zo heeft een student een klinische les gehouden over verschijnselen van Alzheimer voor de eigen leergroep en de medewerkers. Een andere student hield een presentatie over ouder worden. Medewerkers krijgen hiervoor in het kader van professionalisering tijd; zij zullen in de toekomst zelf ook presentaties gaan houden voor zowel studenten als medewerkers en docenten. De expertise van zowel studenten als professionals wordt op deze manier (snel) groter en de inhoudelijke afstemming van het onderwijs op de beroepspraktijk wordt bevorderd.

Kennisdeling tussen medewerkers en docenten

Medewerkers van de ZorgVilla en docenten van het Alfa-college leren ook van en met elkaar. Omdat docenten wekelijks samenwerken met werkbegeleiders van de ZorgVilla, leren zij de dagelijkse gang van zaken kennen. Voordeel daarvan is dat docenten een groter inzicht ontwikkelen in de praktijk, zodat zij het onderwijs beter kunnen laten aansluiten en werken met herkenbare casussen. Omgekeerd hebben werkbegeleiders baat bij regelmatig contact met docenten. Zo maken zij gebruik van nieuwe kennis die binnen de opleiding beschikbaar is (uit onderzoek of gepubliceerde good practices) over thema's als het omgaan met dementerenden of valpreventie. Een keer per twee à drie maanden is er een zogenaamde grote bijeenkomst (de "Inspiratiebijeenkomst"), waar studenten, medewerkers, docenten en beleidsmedewerkers aanwezig zijn. Hier bespreken en evalueren zij zowel het beleid en de

plannen als de dagelijkse gang van zaken binnen de ZorgVilla en de leerwerkplaats. Actiepunten uit deze bijeenkomst krijgen een plaats in de activiteitenplannen van de ZorgVilla, het Alfa-college én de Stenden Hogeschool.

Naast de samenwerkingsrelaties op "lesniveau" werken teamleiders van het Alfa-college en de Stenden Hogeschool ook op beleidsniveau nauw samen met de coördinator van de ZorgVilla. In deze bijeenkomsten worden de voortgang van de ZorgVilla en de kwaliteit van de leerwerkplaats geëvalueerd en staan de nieuwe plannen van de instelling op de agenda. Daarnaast zijn de coördinator van de ZorgVilla en de teamleiders vertegenwoordigd in het Lectoraat¹. In de Lectoraatsbijeenkomsten wordt veel aandacht besteed aan de samenwerking tussen werkveld en onderwijs. Ook binnen de ZorgVilla hanteren de samenwerkingspartners de volgende gezamenlijke uitgangspunten: individuele en duurzame betrokkenheid en een brede, brancheoverstijgende en belangenoverstijgende blik².

Relatie met onderzoek

Om haar beleid beter te kunnen onderbouwen heeft de ZorgVilla meerdere keren een onderzoeksopdracht gegeven aan studenten van de Stenden Hogeschool. Een voorbeeld: De ZorgVilla wil een meer zichtbare rol spelen in het voorzieningenaanbod in Veenoord, mét een langeretermijnperspectief. Om dit te realiseren hebben hbo-studenten een enquête voorbereid,

uitgevoerd en geëvalueerd met hulp van de mbo-studenten. Thema was: inventarisatie van wensen van dorpsbewoners wat betreft de activiteiten en voorzieningen vanuit de ZorgVilla. Daarbij functioneerden hbo-studenten, in het kader van hun opleiding, als begeleiders van de mbo'ers. Een voorbeeld van multilevel werken. Op basis van de resultaten heeft de ZorgVilla een aantal acties uitgezet. Zo zijn buurtbewoners middels een flyer en persoonlijke benadering uitgenodigd om een bezoek te brengen aan de ZorgVilla en deel te nemen aan een workshop textiele werkvormen.

Binnenkort zullen docenten van het Lectoraat en studenten van de Stenden Hogeschool een nieuw onderzoek starten. De vraagstelling luidt: wat zijn belangrijke elementen in de samenwerking c.q. kennisdeling tussen medewerkers, studenten en docenten binnen de ZorgVilla en wat is de betekenis hiervan voor dergelijke projecten in de regio?

Resultaten van de onderzoeken worden gepresenteerd op de "Schouw" die het Lectoraat tweejaarlijks organiseert. Hier delen regionale partners van het Lectoraat onderling hun kennis over de ontwikkelingen van de kwaliteit van de leefomgeving van inwoners van Drenthe.

Lessons learned

In de afgelopen periode is de voortgang van leerwerkplaatsen in de ZorgVilla meerdere keren geëvalueerd. De belangrijkste lessen die we geleerd hebben zijn:

'Uitgangspunt is dat studenten "onderzoekend" leren door eerst zelf oplossingen te zoeken voor hun vragen, bijvoorbeeld door die met college-stagiaires te delen in intervisiemomenten.'
(docent Alfa-college)

- Inzet van een leerwerkplaats met studenten van verschillende disciplines en van verschillende opleidingsniveaus werkt goed in een instelling waar zorg, activiteitenbegeleiding en welzijnsvoorzieningen integraal worden aangeboden. Omdat weinig studenten, docenten en medewerkers hier ervaring mee hebben, is een goede voorbereiding nodig.
- De organisatie van de lessen en de begeleiding binnen de ZorgVilla zelf levert inderdaad meer directe afstemming van theorie en praktijk op; de praktijk brengt focus aan in het leren, en studenten kunnen gemakkelijker onderkennen dat theoretische kennis verdiepend en verrijkend kan werken. Daarnaast wordt het leren van studenten onderling bevorderd. Dit vraagt om het beter doordenken van van het onderwijs en flexibiliteit van vooral de docenten.
- Het in de leerwerkplaats samen optrekken leidt tot een eenduidiger benadering van de zorg en ondersteuning door studenten en medewerkers in de taakuitoefening. Ook ontwikkelt de professionalisering van medewerkers zich sneller door de regelmatige lessen en reflectiemomenten. Hiervoor is het van belang een open en uitnodigende sfeer en wederzijds respect te creëren tussen studenten, medewerkers en docenten. Een nog duidelijker structuur van de gezamenlijke lessen en meer informele ontmoetingsmomenten kunnen daaraan bijdragen.
- Samen optrekken van medewerkers, management, docenten en teamleiders bij het (opleidings)beleid van de ZorgVilla, Alfa-college en de Stenden Hogeschool leidt tot nieuwe ideeën en minder starheid in de eigen taakuitoefening. Nagedacht kan worden over een stimulerender, misschien speelse manier van kennisdeling.
- Het werken in een leerwerkplaats vraagt een continue instroom van studenten; dit moet binnen de opleidingen een vast aandachtspunt zijn.

'Docenten en werkbegeleiders moeten onderling hun visie goed delen, zodat ze elkaars aanpak begrijpen. Het helpt als de opleiding inzet op langeretermijn-samenwerking met de praktijkinstelling. Ook moeten docenten flexibeler kunnen werken binnen het curriculum.'
(docent Alfa-college)

Afspraken daarover, ook nog eens tussen verschillende opleidingen, kunnen nog beter.

- De organisatie van de lessen voor studenten uit verschillende studierichtingen en opleidingsniveaus vraagt veel tijd en flexibiliteit van docenten. Deze moeten daarvoor beter gefaciliteerd worden door de opleidingsinstelling.
- Een echte multidisciplinaire kwalificering, bijvoorbeeld op de kwalificatiedossiers Verzorgende IG en Maatschappelijke Zorg, niveau 3, is nog niet tot stand gebracht. Er wordt nu gewerkt met een certificaat, waarop de extra inspanning van de student voor een ander dan het "eigen" kwalificatiedossier in aantal uren wordt vermeld.
- De deelname van de medewerkers van de ZorgVilla aan bijvoorbeeld de lessen kan nog uitgebreider. Ook kunnen zij nog meer als expert betrokken worden bij de lessen, bijvoorbeeld door presentaties of gastlessen te geven.

Noten:

- ¹ Lectoraat *Duurzame innovatie in de regionale kenniseconomie*, Stenden Hogeschool en Alfa-college, Emmen. Onder leiding van mevrouw dr. Ineke Delies. De Zorgzaak, bedrijfspartner in zorg en welzijn in Hoogeveen is een van de deelnemende particuliere zorgorganisaties en mede-initiatiefnemer van de ZorgVilla.
- ² Dr. I. Delies: *Verbindingskracht & Combinatievermogen, een empirisch onderzoek naar kennisallianties tussen beroepsonderwijs (ROC) en bedrijfsleven* (proefschrift, 2009).

Met dank aan:

Coördinator en medewerkers van de ZorgVilla in Veenoord/Nieuw-Amsterdam, docenten Alfa-college Hardenberg, studenten Alfa-college Hardenberg, leden Lectoraat Stenden Hogeschool en Alfa-college.

OVER DE AUTEURS

- **Annelies Bannink** is adviseur bij Bureau Bannink Project-Advies.
- **Marjolanda Hendriksen** is *senior lecturer* aan de Stenden Hogeschool.
- **Judith Veldman** is docent Verpleegkunde aan het Alfa-college en SPH aan de Stenden Hogeschool.